

PRAKTBOK OM HØVÅG KIRKE

«Trolig er kirka, som ligger halvannen kilometer innenfor Blindleia, ei av landets mest ukjente middelalderkirker».

AV EMIL OTTO SYVERTSEN

Alle som har vært i Høvåg kirke vet at det er en ganske spesiell kirke. Delvis er den middelalderkirke, og med senere bygningsmessige tilføyelser, til slutt er den blitt en litt merkelig T-formet kirke som samtidig er den minste av Agders middelalderkirker.

Dessuten er det den dårligst undersøkte middelalderkirken i Agder, muligens i konkurranse med Spangereid kirke. «Trolig er kirka, som ligger halvannen kilometer innenfor Blindleia, ei av landets mest ukjente middelalderkirker i det hele tatt. Den har ofte blitt oversett i historiske verk om middelalderen», heter det i forordet.

NÅ HAR NOEN gjort noe med dette. Etter denne boka er Høvåg kirke ikke lenger oversett. Den er nærmest gjennomlyst. De som står bak dette er redaksjonskomiteen og arbeidsgruppa for Høvåg Museums- og Historelag med Terje Skjerdal som redaktør, videre med Håkon Lilleholt, Ingjerd Modal, Berit Haavik Nilsen og Halvard Vesterhus.

****FAKTA:** Historie. Tittel: «Høvåg kirke – de første 800 årene». Redaktør og forfatter av hoveddelen: Terje Skjerdal. Utgitt av Høvåg Museums- og Historielag 2023. 230 sider, rikt illustrert med vakre fargefotos og eldre bilder. Rekonstruksjon av kirka i år 1723 ved Ingjerd Modal.

DET HAR VÆRT lansert mange teorier om hvilke deler av dagens kirke som ble bygd i middelalderen.

«Teorien vår er at den eldste delen av Høvåg kirke verken befinner seg i øst eller vest, men midt i dagens kirke. Vår tids alter og alterring er med andre ord plassert i sentrum av det gamle kirkeskipet», skriver Skjerdal. Og enkelt sagt, teorien er svært godt underbygd.

GRUPPEN HAR alliert seg med noen av de fremste innenfor forskning på middelalderkirker, samtidig lyser teksten av oppdagelsens begeistring mer enn en gang. «Og her kommer den store overraskelsen: Høvåg kirke hadde apsis. Det er ikke til å tro. Den lille, beskjedne kirka innenfor Blindleia hadde apsidal avslutning som gjør at den hevder seg blant de yndigste steinkirkene fra middelalderen» - heter det i Skjerdals tekst, tydelig som en refleks av hele komiteens begeistring over oppdagelsen.

OGSÅ DET faktum at studiegruppen mener Høvåg kirke opprinnelig, altså på tidlig 1200-tall, ble bygd som en privatkirke, er godt begrunnet. En privatkirke var ikke en kirke som ble reist gjennom den katolske kirkens initiativ, men av en rik bonde som ville sørge for seg selv og sine hva frelsen og omdømmet angikk.

«I datidas språk ble de omtalt som høgendeskirker, som direkte oversatt vil si «bekvemmelleskirker» - i den forstand at de gjorde søndagen mer bekvemmelig for eieren siden han slapp å reise langt for komme til messe», skriver de. Alternativet, nærmeste soknekirke, skal ha vært Vestre Moland kirke.

I 1537 ble alle de katolske kirkene konfiskert av kongen i København og gjort lutherske. Men i 1723 besluttet kong Frederik IV å selge alle landsens kirker i Norge med jordeiendommer til høystbydende. Han trengte penger til å redde stumpene etter tapene i den store nordiske krig 1700-1721.

PÅ AGDER ble 67 av 68 soknekirker avhenda. Unntatt var Fjotland kirke. Høvåg kirke ble kjøpt tilbake av bygdas velstående menn for 425 riksdaler. Dermed feires i år 300-årsjubileet for at kirka igjen ble høvdingenes kirke.

UTVIKLINGEN FREMOVER gjennom disse tre århundrene er artig lesning, og her er funnet fram en masse detaljer som er både interessante og morsomme. Prosten i Nedenes visiterte Høvåg sokn i 1811 og skrev: «De fleste kan ikke skille mellom sitt kveg og sine barn (...) i Høvåg er der intet håp for dannelsen».

«Brystskandalen» i juli 1934, da gråmaling ble skrappt av altertavlen og avslørte en symbolsk fremstilling av håp (Spes) som kvinne med det ene brystet nesten hengende utenfor kjolen – hun er tydeligvis fremdeles restaurert tilbake til anstendighet.

BOKA ER, som man vil skjønne, rik på både skjønnhet og detaljer. Det er et enormt arbeid som ligger bak, og likevel skinner oppdagelsesgledden så fint igjennom hele veien.

DET ER BLITT oppløftende lesning. Redaktørens kone, Kathrine Tallaksen Skjerdal, har vært og er fremdeles sokneprest i Høvåg, og har et omfattende kapittel til slutt der hun omtaler kirkeliv og prester i Høvåg fra 1800-tallet til i dag.

HER OMTALER HUN selvsagt Svend Holst Jensen, faren til Gabriel Scott, og Einar Ekerhovd som mange vil huske fordi han importerte den såkalte Toronto-vekkelsen til sindige Høvåg.

Boka skildrer en mangfoldig historie og et like mangfoldig kirkeliv gjennom generasjoner.